

УДК 159.9.072.4

Вікторія В'ячеславівна ДОЦЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,

*доцент кафедри психології та педагогіки факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7757-2793>

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ДЕВІАНТНИХ СТОСУНКІВ МІЖ ЛЮДИНОЮ І ТВАРИНОЮ

Упродовж багатьох тисячоліть собака тісно співіснує з людиною і взаємодіє як у домашніх умовах, так і в професійній діяльності. У різні часи, різні культури по-різному ставилися до собаки: від вшанування до нехтування. Слід зазначити, що союз людини і собаки є взаємовигідним для обох видів, при тому, що ці види різче відрізняються один від одного за фізіологічними можливостями, потребами, сприйняттям оточуючого середовища, біоритмами тощо. Разом з цим, на сьогоднішній день зафіксовано проблему девіантних стосунків між людиною і собакою як то [1]: жорстоке поводження з тваринами; прагнення до фізичного знищення собак (догхантінг); укуси і напади собак на своїх господарів та сторонніх осіб; ненадання тварині допомоги ветеринара, що призводить до страждань і передчасної смерті тварини; невмотивована агресія собак; патологічні фобії собак; безвідповідальна поведінка господарів (неконтрольоване розмноження тварин і подальше їх викидання); неконтрольована поведінка тварин, що є неприємною для господарів (пошкодження меблів, взуття, одягу) тощо. Чому ж у стосунках між людиною і твариною виникають відхилення від норми у поведінці, так звані девіації?

Вченим давно відомо [1, 2], що не усі тварини в досвідчених руках дресирувальника, чи то кінолога, а тим паче пересічної особи якій подарували тварину, адаптуються до життя з людиною. Так, авторами було виявлено низку факторів, що впливають на ефективність взаємодії людини з твариною [1]:

- індивідуально-типологічні особливості тварини (вид, порода, тип вищої нервової діяльності, особистий досвід тварини);
- індивідуально-типологічні особливості господаря (тип вищої нервової діяльності, мотивація, рівень розвитку емоційного інтелекту, толерантності; провідна система сприйняття);
- ставлення людини до тварини, що формується під впливом відношення до тварин у суспільстві; міфологічно-казковими

уявленнями щодо конкретної тварини; особистим досвідом спілкування з тваринами;

- тип виховання яким користується господар в процесі спілкування з твариною.

Автори наголошують [2], що домашній собака усвідомлює людину як «вищу силу», від якої він залежний у всіх аспектах своєї життєдіяльності, а головним чином – у психічних і поведінкових проявах. Тому психіка домашнього собаки формується під впливом людини, чий вимоги багато в чому суперечать видовим законам поведінки.

Кінологи та ветеринари виокремлюють наступні причини девіантної поведінки собаки [1, 3]: спадкові розлади нервової системи тварини; недостатня соціалізація тварини; хвороби тварин. Але головну причину девіацій тварини кінологи вбачають у поведінці людини і типах його стосунків з твариною.

О.І. Власовою та К.Л. Мілютіною було проведено дослідження успішності взаємодії на 43 парах господарів та службових собак (вівчарок). В результаті авторками було виявлено особливості впливу вищої нервової діяльності на взаємодію в діадах «господар – собака» [1]:

- найбільш ефективною була взаємодія в парах, де господар мав більш сильну вищу нервову діяльність, ніж собака;

- у парі, де собака мала більш сильну вищу нервову діяльність, порівняно з господарем, були зафіксовані девіації у вигляді недостатньої слухняності і керованості собаки;

- співпадіння сили вищої нервової діяльності господаря і собаки давало найгірший показник ефективності, оскільки в таких парах статусні стосунки (авторитет господаря) встановлювались повільно і ненадійно.

Крім цього було виявлено, що на оптимізацію стосунків між людиною і твариною впливають [1]: рівень толерантності господаря, а саме його уявлення про те, що потреби і мотиви поведінки собаки можуть не співпадати з потребами і мотивами поведінки людини; вміння господаря розуміти емоції собаки, тобто рівень розвитку його емоційного інтелекту; мотивація придбання тварини.

Загалом автори висунули гіпотезу, що на стосунки між твариною і людиною впливають [1]: індивідуально-типологічні особливості тварини і господаря; стосунки між господарем і твариною і тип виховання тварини. Крім цього, автори виокремлюють ознаки ефективності взаємодії людини і тварини: безпека, емоційне задоволення, відповідність очікувань і отриманого результату [1, 3].

Знання різних видів девіацій, які зустрічаються у тварин і методів їх діагностики та корекції дуже важливі для людей професійна діяльність яких пов'язана з тваринами – анімалотерапевтів,

дресирувальників, кінологів. Особливої актуальності дане питання набуває в рамках застосування тварин на митниці, в поліції, рятувально-пошукових роботах.

Список бібліографічних посилань: 1. Власова Е.И., Милютина Е.Л. Люди и животные (культурно-исторический подход). Киев : НикаОЦентр, 2019. 180 с. 2. Доценко В.В. Зоопсихологія : навч. посіб. МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. 240 с. 3. Никольская А. В. Диагностика и коррекция отклоняющегося поведения у собак. Минск : Аквариум-Принт, 2008.